

CÜMƏ SÖHBƏTİ

Nəriman Nərimanov

Seçilmiş əsərləri Felyeton

<http://www.kitablar.com>

<http://www.kitablar.org/>

Yoldaşlıqda gər olmuya ittifaq
Əmrlər yeriməz, olunar nifaq....
Düz gətirməz əhli-nifaq işləri
Ağrılar başları, sınaq dişləri....

Bu sözlər məşhur "Balıq, ördək və xərçəng" əhvalatının müqəddiməsidir. Uşaq vaxtı bu əhvalatı bizə dərs verən böylə bir nəsihət verirdi: balıq, ördək və xərçəng arabaya qoşulub çəkmək istədilsə də, lakin çəkə bilməyirdilər, ondan ötrü ki, bir cinsdə deyildilər. Demək ki, bunlar bir cinsdə olsaydılar, yəni xasiyyətləri, zətləri bir olsa idi, qoşulduqları arabanı bir yerə aparıb çıxardardılar. Yəni, ittifaq bir cinsdə, bir zətdə olan canlı şeylərin aralarında ola bilər....

Balıq, ördək, xərçəng bir xasiyyətdə deyildilər isə də, hərəkətlərindən ittifaq görünür idi. Arabaya qoşulmaqları ona dəlalət edir. Bununla belə, "başları ağrıyıb dişləri sındı", arabanı yerindən tərpədə bilmədilər: balıq su olan tərəfə, ördək havaya və xərçəng geriye zor edirdilər....

Bəli, əsil mətləb budur: ittifaq bir cinsdə, bir xasiyyətdə olan canlı şeylər edə bilərlər və ittifaq olan yerdə nifaq olmaz....

Müəllimimiz böylə bir nəsihət edərdi, biz müəllimimizi sevərdik. İndi getdikcə məhəbbətimiz dəxi də gərəkdir artsın. Nə səbəbə artmasın? İnsanın qədrini bir öləndə bilərlər, bir də qeyrilərilə təfavüt qoyanda. Məsələn, bizim müəllimimiz həmişə söylərdi: "Uşaqlar, ciddü-cəhd ediniz, ibtidai kəndi dininizi, dilinizi öyrəniniz, siz dininizi, ana dilinizi bilməsəniz, millətinizə yavuşq olub onun dərini anlamayacaqsınız. Anlamayan surətdə onun dərini əlac edə bilməyəcəksiniz. Əlac etməyən surətdə nəyə lazımsınız? Lazım olmayan surətdə millət deyəcək: oxutmaq fəna işdir. Uşaqlarımız oxuyurlar, lakin bundan nə hasil? Öz mənfəəti üçün oxuyub axırda mənim dilimi, dinimi bəyənməməkdən isə oxumasa məsləhətdir.... Böylə olsa millətinizə böyük xəyanət etmiş olursunuz....

Bu nəsihətləri müəllimimiz söyləyir idi, insafən iş də görür idi. İndi "bu sözlərin

əvəzinə" söyləyirlər: "Uşaqlar! Ana dilinizi unutmayacaqsınız, unutsanız da zərər yoxdur. Ana dilinin cibinizə xeyri yoxdur. "Xarici" dillərə səy ediniz. Çörək onlardadır.... Mənim məsləhətimə əməl etməsəniz "yarımçılıq" cərgəsinə daxil olarsınız.... " "Axmaq" şagirdlərdən biri çox da millətdən dəm vuranda müəllim qeyzlənib deyir: "Ah, nə çox millət, millət, söyləyib boğazınızı yırtırsınız? Millət mənim cibimdə....

Xa, xa, xa!!!" İyirmi il bundan müqəddəm bizə deyirdilər:--Oxuyunuz, uşaqlar! Millət sizi gözləyir.... İndi iyirmi ildən sonra deyirlər:--

Millət mənim cibimdə.... Böylə iki bir-birinə bərəks əqidələr! Böylə bir-birinə zidd millət müəllimləri! Hankını dost tutmaq? Hankısına uşaqları tapşırmaq? Hankısı "hörmətə" layiq?

Mənimmi təsəvvürümü gözləyirsiniz?! Gözləməyiniz, əfəndim! Söyləsək, yenə də "ətir" məsələsində mahir "diqqətçilər" köhnə hamamdan dəm vuracaqlar.... Yenə də "divarın quyruğu var" deyən iftiraçılar məqalələr "düzəldəcəklər". Yox, əfəndim! Biz kəndi təsəvvürümüzü söyləməyəcəyiz, vəqta ki, bizim sözlərimiz bir neçə qareyə

ağır gəlir. Kəndi sözlərimizi açıq, aşkara çıxarmaq vacibmi olubdur? Axırda buğz bir payəyə çatır ki, "mərc" ilə məqalə yazmağı adət edərlər.... Xeyr, əfəndim, fikir ediniz, hankı müəllim millət işinə yararsa, özünüz söyləyiniz. Biz isə ancaq bunu deyə biləriz ki, ikinci müəllimin ürəyi "açıqdır", "saf" adamdır, ürəyindəki

dilindədir. Bundan savayı, çox məlumatlı, "bütün" adamdır, "yarımçılıq" deyil! Dəlilmi istəyirsiniz? Buyurunuz, əfəndim! Təsdiq etsəniz də, etməsəniz də biz anladığımız düynü açacayıq, bəli, məzkur müəllim

məlumatlı gərəkdir ola, yəni millətin işlərinə xəbərdardır: çox gözəl anlayıbdır!.... Dürüst diqqət ediniz: bir millət ki, başına dəydiyi toppuzu anlamıya, bir millət ki, öz əli ilə özünə quyu qaza, bir millət ki, yaxşı ilə yamana fərq qoymaya, bir millət ki, aşkar "bəlanı" özündən rəf etməyə qadir olmaya ... bir millət ki, bir-birindən təfriqə düşüb bir-birinin əqlindən, ruhundan, dərdindən xəbər tutmadı.... Bu millət barəsində nə demək olar? Hərgah millətin hümməti, həmiyyəti, ittifaqı olsaydı, yəqin ki, onu "cibə" qoymazdılar, yəqin ki, onun lisan müəllimləri "ah, ana dilindən nə mənfəət" sözlərini fikirlərindən keçirtsələr isə də, açıq deyə bilməzdilər. Kara nə söyləyirsən, söylə! Kora nə göstərirsən, göstər! Lalın barəsində nə yazırsan, yaz! Kimdir cavab verən? Kimdir həqq ilə ağızları bağlayan? Kimdir? Buyurunuz! İndiyədək rus qəzetələri biçarə Spiridonovanın barəsində proteslər ilə doludur; kişilər, övrətlər, oğlanlar, qızlar qəzetələrdə göz yaşı ilə yazılmış məktublar dərc edib binəva qızı axır nəfəsdə cəlladların əlindən xilas etmək istəyirdilər.... Bu ittifaq, ittihad Avropanı da hərəkətə gətirdi.... Siz nə etdiniz? Turalım siz siyasi məsələdə "Dardanel" yuxusuna mübtəla olubsunuz.... Turalım "Bəndərə gələn dava gəmilərinə" ümid bağlayıbsınız.... Turalım "ac quzğunlara" rəhm etdiniz.... Orenburq nə oldu? Hankınız bir məktub yazıb kəndi qəminizi izah etdiniz? Hankınız baykot məsələsini anlayıb səs-səsə verdiniz?Yox, əfəndim! Yox! Tamamdır! Qəzetəni vaxt keçirməkdən ötrü oxuyursunuzsa oxumayınız, o vaxtı pul qazanmağa işləyiniz...."Kim kimi öldürdü" əhvalatlarını bilmək istəyirsiniz isə istəməyiniz, sizə də sirayət edər. Ümumi millət işlərini bilməkdən ötrü oxuyursunuz isə diqqətlə oxuyunuz: hər mətləbə, hər kəlməyə, hər nöqtəyə xüsusən çoxca nöqtələrə diqqət ediniz, vaxtınız var isə sətirlərin arasına da bir nəzər yetiriniz, oxuduğunuz məqaləni təkrar ediniz, yoldaşınızdan sorunuz, bəhs ediniz, hamısından artıq fikrinizi cəmənlə söyləyiniz, ittifaq, ittihad ediniz! Yoxsa dininiz, diliniz, ixtiyarınız məzkur arabaya yüklü olub, özünüz balıq, ördək, xərçəng olsanız, arabanız bir yana çıxmıyacaqdır. Biri suya gedər, biri havaya uçar, biri də geridə qalar.... Yükünüz isə tarmar olar.... Tarmar oldusa, axırınız nə olmağını anlamayırsınızmı? Anlayırsınız isə niyə bu sözləri oxuyub da, başınızı boş yerə yırğalayırırsınız? "Bunlar cəfəngiyatdır, bunlar adam aldatmadır, bunlardan bir şey çıxmaz, allah özü yar olsun" deyirsiniz, sonra qəlyanı xoruldadıb sakit olursunuz.... Pulunuzmu yoxdur? İş görənlərinizmi yoxdur? Nə vaxt bunları cəm edib bunlar ilə ittifaq etdiniz? Ya edib də axırda nifaq gördünüz? İttifaq! Nifaq! Biri-birinə zidd, biri-birini puç edən sözlər! Ay çıxanda gün gizlənən kimi, gün çıxanda ay gizlənən kimi, ittifaq işləyəndə nifaqın nə işi? Fəqət nə

etmək? Bu barədə biz "xoşbəxt" hesab olunuruz, çünki bizim "günümüz"
çıxanda

"ayımız" da doğur....

Əcəba!

Bəli, əfəndim, çox təəccüblüdür! İttifaq nifaqı puç edərkən bizdə bir-birini
"doğuzdurur". Yüz illər ilə

ruhanilərimiz bağlayan ittifaq iki qardaşın arasına nifaq salmadımı?

Müftəxor vəzirlər həmişə ittifaq

edib islam məmləkətlərini puç etmədilərmi? İndi etməyirlərmi?

Ah, tutalım, bu səhvlər mazidə cəhalətdən olmuş, hal-halızırda "törənən"

"ittifaqlara" sözünüz nədir? Buyurunuz,

əfəndim! Biz bir-bir söyləyiriz, lakin unutmamaqdan ötəri siz dəftərə

yazınız, ürəyiniz daşdan isə hümmətiniz,

həmiyyətiniz, qeyrətiniz hələ oyanmayıbsa və oyanmağa ümidiniz yox isə

zildə yazdığımız "ittifaq azarına" dair

nüsxələri tez-tez oxuyunuz, bəlkə şəfa tapdınız, indi şəfa tapmasanız da

bəlkə qulaqlarınız doldu, "qulaqlarınız

dolarkən bəlkə diliniz öyrəşdi, diliniz öyrəşərkən bəlkə uşaqlarınızın yanında

tez-tez təkrar etdiniz, tainki

gələcəkdə bunlar da sizin kimi "xoşbəxt", "millətpərəst", "hürriyyətpərəst"

olmayalar....

İndi yazınız, əfəndim: "ittifaq" azarları bunlardır:

Birinci. Zənginlərimizə dair azar: bunlar ittifaq ediblər ki, əlsiz-ayaqsızlara
pul verməsinlər, sahibsiz

naxoşlarımıza azarxana tikilməsin, sahibsiz qoca övrətlərimiz, kişilərimiz

ömürlərinin axırında rahatlıq

görməsinlər, bu hamı müftəxorlar köməksiz qalıb o dünyaya köçməkləri

məsləhətdir. Bunlardan "mənfəət"

görünməyir.... Əbəs yerə havanı korlayırlar....

Bu azara dair nüsxə: evdən kantora gedəndə gözünüzdə qara eynək taxınız,

ətrafa baxmayınız.... Ürəyiniz yumşaq

olub qorxursunuz isə ittifaqı pozasınız, kantora fayton ilə gediniz....

Kantora daxil olandan sonra kantor nökrəri gələndə "ağa yoxdur" deyib

canınızı "şeytanın" vəsvəsesindən qurtarar....

Lakin bunlar yeni bir azara da düçar olublar: yetim, oxuyan uşaqlara kömək olunmasın, bu "gözəl" ittifaqdır!
İnsafdan kənar işdir: kəndi uşağımı oxutmuram, qeyrisininmi oxumağına pul verəcəyəm?

Nüsxə: bunlar yanınıza gələndə deyiniz: "Yox, atam, mənim "qeyrətim" qəbul etməz ki, pulumu bu yolda xərc edirəm, çünki sən də qurtarandan sonra filankəs kimi namaz qılmayacaqsan, oruc tutmayacaqsan, səndən millətə nə mənfəət?

İkinci. Cavanlarımıza dair azar: Rusiyada aclıq olmağına görə bunlar ittifaq ediblər ki, Rusiyadan gələn "övrətlərə" kömək etsinlər....

Nüsxə: qəstin sahibləri ilə dost olmaq.
Üçüncü. Müəllimlərimizə dair azar: ana dilinin haqqında ittifaq ediblər: uşaqlar kəndi dillərini "gözəl" bilmirlər; insan da öz dilində yazanda və ya söyləyəndə qələt buraxarmı, böylə olan surətdə sərf-nəhv lazım deyil.

Nüsxə: sərf-nəhv kitablarını gizlədiniz. Qeyrilər lazım görsələr "yoxdur" deyiniz, hankı kitabdan oxudaq?

Dördüncü. Cümə günü dükanlarını açan xozeyinlərə dair azar: "İttifaq"namə qayıdırıb dükanbədükan gəzirlər, qol qoydururlar ki, cümə günü dükanlarını açsınlar.

Nüsxə: qorodovoy "aşnalarınıza" pul veriniz, bağlı dükanları zor ilə açsınlar....

Beşinci. İncinlərərimizə dair azar: bunlar böyük ittifaq ediblər ki, fəhlələri "qurdlardan" mühafizət etsinlər.

Nüsxə: xozeyinlərimizə deyiniz. Tələbələr, studentlər ictimaiyyəni inqilabiyyəni firqəsindəndirlər....

Altıncı. Yazanlarımıza dair azar: ərəb-fars kəlmələrini nerədən olsa arayıb tapmaq, ana dilini "dövlətləndirmək".

Nüsxə: "Molla Nəsrəddin"-in 3-cü nömrəsində Axund Mirzə Əbülqasımın mövzəsini təkrar ediniz.

Yeddinci. Həkimlərə dair azar varsa da, özləri yaxşı bilirlər....

Hələ fikrimizə gələn "ittifaqlar" bunlardır. Lakin dürüst diqqət ediniz. Bu ittifaqlar axırda nifaq doğulmağına səbəb olacaqdır. Bu ittifaqların puç olmağına şəkk yoxdur....

Durnovo ilə Vittenin ittifaqı puç olanda bunlara nə var? "Bu cənablar"ın ittifaqı bütün Rusiyada vaxtında nifaq salıb həqiqi yolunu arayan hüriyyətpərəstləri axırda bir yerə cəm etdi. Bunlar gördülər ki, hamısı ümumi bir dərdə mübtəladırlar.... Dərdin əlacını həqiqi ittifaqda gördülər.... İttifaq edib də nə oldu? Dövlət dumasına sol firqədən əcdahalar seçildilər. Vitte bunları görüb "yorulmuşam, mənə rahatlik lazımdır" dedi....

İndi siz nə fikirdəsiniz? Etdiyiniz "ittifaqlar" çoxmu dövrən edəcəkdir? Məgər vədə etdiyimiz qara taxtalar bozmu qalacaqdır? Ya ki, "baykotlamaq" felinin failimi olmayacaqdır? Yoxca fikir edirsiniz ki, bizim ağzımız yenə də otuz il bağlanacaqdır? Siz də öz bildiyinizi edəcəksiniz. Yox, əfəndim, çox səhvsiniz! Getdi sizin "rahatlik" vaxtınız! İndi bahar gəlmiş ... zimistan qələmləri sınımış ... siz "ittifaqçılar" yükünüzü yolun ortasında oyursunuz isə, indi adam tapılar ki, haman yükü bir yana çəkib çıxartsın....